

CONVERGENȚĂ VS. ARMONIZARE CONTABILĂ- IMPLICAȚII ÎN SECTORUL ASIGURĂRILOR*

Lect. univ. drd. Daniel Ștefan - Universitatea „Petru Maior” Tg- Mureș, daniel.stefan@ea.upm.ro
Asist. univ. drd. Ovidiu Spătăcean - Universitatea „Petru Maior” Tg- Mureș,
spatacean_ioanovidu@yahoo.com
Ec. dr. Decebal Manole Bogdan - Director, ASIROM- suc. Jud. Cluj
Ec. Mariana Nandrea - Contabil șef, ASIROM- suc. Jud. Cluj

Rezumat:

Recent evolutions concerning globalization process are confronted with a series of intense controversies, particularly in the financial markets area. From this perspective, the insurance sector could not be avoided, due to its financial reporting particularities, which need specific adjustments to international financial reporting standards and European directives. The paper focuses on aspects, such as:

-differences of perception between concepts as convergence and harmonization, in matters of financial and accounting reporting standards, emphasizing the opportunities of adopting them at the level of Romanian insurance companies ;
-the needs and the coordinates of translating either the IFRS issued by International Accounting Standards Board, or the European directives under the requirements of integration process;

1. Asupra conceptelor armonizare și convergență contabilă.

Evoluțiile înregistrate la nivel mondial, în ultimele decenii ale secolului trecut, au stat sub semnul unor dezvoltări explozive a piețelor de capitaluri, pe tărâmul cărora se desfășoară în prezent un adevărat „arsenal de forțe și interese economice”¹, în care procesul de globalizare și financiarizare a economiilor naționale își găsește locul cel mai fertil.

Percepută sub forma unei atenuări a divergențelor existente între regulile și practicile specifice diverselor sisteme contabile naționale, respectiv a unei reconcilierii a varietății de culturi contabile, pe fondul intensificării eforturilor depuse de principalele organisme implicate în elaborarea și implementarea unui „limbaj contabil universal înțeles”, **armonizarea contabilă internațională** a avut o evoluție sinuoasă, devenind în prezent o certitudine, marcată de fenomenul globalizării piețelor financiare și de nevoia de informare a actorilor acestora.

Sub aspect etimologic, conceptul de armonizare face referire la „acțiunea de a pune în armonie”, respectiv de „a face să fie sau a fi în concordanță.”². Transpus în plan contabil, procesul de armonizare, presupune existența unui reper normativ (referențial contabil), la care să subscrie eforturile organismelor naționale și internaționale de normalizare și reglementare contabilă, dincolo de numeroasele dificultăți în materie de acceptabilitate a unui set de standarde în materie de raportare financiar-contabilă.

Deși există opinii potrivit cărora, acest proces de armonizare „s-a dovedit a fi un fiasco total atâta timp cât nu s-a ajuns la crearea unui referențial contabil unic”³, acestea exprimă mai degrabă

* **Lucrarea a fost elaborată în cadrul tematic al Grantului de cercetare finanțat CNCIS nr. 472/2005.**

¹ Lucian Cernușca- „Strategii și politici contabile”, Ed. Economică, București, 2004, p.13

² Academia Română- Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan” *Dicționarul explicativ al limbii române*, p. 60

³ Ovidiu Bungeț- „Normalizarea și reglementarea informației în procesul reformei contabile din România”- Congresul profesiei contabile din România, Ed. CCECAR, București, 2004, p. 142, conform cu Ovidiu Megan în „ *Armonizarea contabilă internațională- consecință a globalizării economice*”, Conferința *Contabilitatea mileniului III*, Ed. Sincron, Cluj- Napoca, p. 332.

un mod foarte restrictiv de a aprecia adevăratele sale valențe. De altfel, organismele naționale și internaționale de profil, își concentrează eforturile pe o treaptă superioară, aceea a **convergenței contabile**, între referențialul contabil internațional, elaborat de Consiliul pentru Standardele Internaționale de Contabilitate (IASB) și fundamentat pe Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS), respectiv cel american ghidat de Standardele de Contabilitate Financiară (FAS) promulgate de Consiliul pentru Standardele de Contabilitate Financiară (FASB) din Statele Unite și cel european, trasat de către directivele europene specifice. Folosirea termenului de convergență contabilă pare a fi mai potrivită pentru a pune în evidență tendințele actuale în materie de standardizare contabilă, cu atât mai mult cu cât acest concept exprimă, din punct de vedere etimologic, acțiunea de „îndreptare spre același punct, spre același scop”⁴.

2. Standardizarea- calea spre convergență contabilă în sectorul asigurărilor

Aprobarea de către IASB la 31 martie 2004 a Standardului Internațional de Raportare Financiară 4- „Contracte de asigurări” a reprezentat fără îndoială, un pas esențial pe calea convergenței contabile în domeniul asigurărilor.

Acest standard de raportare financiară și-a stabilit drept obiective majore prezentarea modului de contabilizare și raportare financiară a contractelor de asigurare, pentru orice entitate care emite astfel de contracte (denumită asigurător), precum și solicitarea unei informări adecvate, care să permită identificarea și explicitarea sumelor recunoscute în situațiile financiare ale unui asigurător și rezultate din contractele de asigurare, ajutând utilizatorii externi să înțeleagă valoarea, planificarea (scadența) și incertitudinea fluxurilor viitoare de trezorerie (cash-flows) care rezultă din contractele de asigurare.

În ceea ce privește definirea contractelor de asigurare, IFRS 4 abordează o accepțiune de natură să conducă la o reclasificare a unor contracte, considerate anterior aplicării acestui IFRS, contracte de asigurare.

Astfel, un contract de asigurare reprezintă acel tip specific de contract, conform căruia o parte (asigurătorul) acceptă și își asumă un **risc de asigurare semnificativ** din partea celeilalte părți (asiguratul), convenind să-l compenseze pe deținătorul de poliță, dacă acesta este afectat de un eveniment viitor, incert, specificat în contractul de asigurare ca fiind un eveniment asigurat.

Organismul internațional de normalizare contabilă, apreciază că un risc este semnificativ dacă, și numai dacă, un eveniment asigurat poate obliga societatea de asigurări să plătească **beneficii adiționale semnificative**, a căror natură și valoare sunt evaluate în funcție de probabilitatea producerii evenimentului asigurat, atâta vreme cât scenariul are substanță comercială⁵, lăsând la latitudinea societăților de asigurări să implementeze propriile proceduri cantitative și calitative de evaluare a riscurilor. De exemplu⁶, în cazul asigurărilor mixte de viață, poate fi identificat un risc semnificativ atunci când indemnizațiile de asigurare plătite în cazul unui deces (eveniment asigurat) sunt semnificativ mai mari decât cele plătite la maturitatea contractelor.

Prin prisma acestei accepțiuni, sunt acoperite majoritatea contractelor de asigurare generală și de viață, deși acele contracte care nu transferă un risc semnificativ de asigurare, nu se vor regăsi în aria de aplicabilitate a IFRS 4. Este cazul, spre exemplu, al **planurilor de pensii** care sunt mai degrabă recunoscute drept instrumente financiare, în ciuda formei lor legale, intrând astfel sub aria de aplicabilitate a IAS 39 „Instrumente financiare- recunoaștere și evaluare”.

Câteva aspecte particulare cărora IFRS 4 le acordă o atenție deosebită pot fi prezentate într-o manieră succintă astfel:

⁴ Academia Română- Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”- Op. cit. p.222

⁵ Niculae Feleagă, Liliana Malciu- „Reformă după reformă: Contabilitatea din România în fața unei noi provocări”, Ed. Economică, București, 2005, p. 171

⁶ Niculae Feleagă, Liliana Malciu- Op. cit., p. 171

√ **contabilizarea instrumentelor financiare derivate încorporate**, în mod distinct față de contractul de asigurare gazdă și evaluarea lor la valoarea justă, cu includerea modificărilor de valoare justă în contul de profit și pierdere. Prin excepție, în anumite situații, când o astfel de identificare și evaluare distinctă este greu de realizat, asigurătorul nu este obligat să separe și să evalueze la valoarea justă opțiunile unui deținător de polițe de a ceda un contract de asigurare pentru o sumă fixă (sau o sumă constituită dintr-o sumă fixă și o rată a dobânzii), chiar dacă prețul de exercitare al acestei opțiuni diferă față de valoarea contabilă a datoriei de asigurare din contract. Cu toate acestea, cerințele IAS 39- Instrumente financiare- recunoaștere și evaluare, trebuie aplicate pentru acele opțiuni de cumpărare sau de cedare de numerar, încorporate într-un contract de asigurare, dacă valoarea de cedare variază în raport cu modificările unei variabile financiare sau nefinanciare, care nu este specifică unei părți contractante.

√ separarea și evaluarea distinctă a **componentelor de depozit și a celor de asigurare**, dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

- asigurătorul poate evalua în mod distinct componenta de depozit, inclusiv orice opțiuni de cedare încorporate, fără a lua în considerare componenta de asigurare, în caz contrar separarea fiind interzisă;
- politicile contabile ale asigurătorului nu solicită acestuia să recunoască toate obligațiile și drepturile care rezultă din componenta de depozit, indiferent de baza utilizată pentru evaluarea acestor drepturi și obligații, în caz contrar, separarea este permisă, dar nu și obligatorie.

√ efectuarea **testului de adecvare a datoriei**, ceea ce presupune ca un asigurător să evalueze la fiecare dată de raportare, dacă datoriile sale de asigurare sunt adecvate, folosind estimări curente ale fluxurilor viitoare de numerar aferente contractelor de asigurare, inclusiv fluxuri de numerar corelate, precum cheltuielile de instrumentare a despăgubirilor, sau cele care rezultă din opțiuni încorporate. Dacă o astfel de evaluare arată faptul că valoarea contabilă a datoriei de asigurare este inadecvată prin prisma fluxurilor viitoare de trezorerie estimate, întregul deficit va fi recunoscut în contul de profit și pierdere.

√ recunoașterea unei **deprecieri a activelor din reasigurare**, dacă și numai dacă:

- există o dovadă obiectivă, ca rezultat al unui eveniment care a intervenit după recunoașterea inițială a activului din reasigurare, constând în faptul că partea care cedează în reasigurare anumite riscuri, poate fi pusă în conjunctura de a nu încasa toate sumele care îi sunt datorate în acord cu termenii contractuali;
- un astfel de eveniment are un efect care poate fi evaluat în mod credibil, asupra sumelor pe care cedentul le va încasa de la reasigurător.

√ modificări de **politici contabile**, cu scopul de a asigura un grad sporit de relevanță și credibilitate a informațiilor prezentate în situațiile financiare. Cu titlu de exemplu, poate fi amintită utilizarea ratei curente a dobânzii de piață, în scopul de a evalua în mod credibil datoriile de asigurare, apropiindu-le mai mult de variația valorii activelor asociate, sensibile la rata dobânzii. De asemenea, asigurătorii pot să opteze pentru modificarea politicilor sale contabile, astfel încât un câștig sau o pierdere nerealizată, dar recunoscută la un activ, să afecteze evaluările respective în același fel ca și un câștig sau o pierdere realizată, practică întâlnită sub denumirea de „contabilitate în umbră” (engl. „shadow accounting”);

√ prezentarea contractelor de asigurări dobândite în urma unei **combinări de întreprinderi** sau în urma unui **transfer de portofoliu**, în ideea că societățile de asigurări pot recunoaște o imobilizare necorporală, pentru diferența dintre valoarea justă și valoarea contabilă a datoriei din asigurări, rezultate în urma unor astfel de operațiuni. Se poate aprecia că o astfel de abordare prezintă un caracter particular la nivelul societăților de asigurări, din moment ce un astfel de activ nu mai este întâlnit în cadrul referențialului internațional. De exemplu,⁷ în segmentul asigurărilor de

⁷ Niculae Feleagă, Liliana Malciu- Op. cit., p. 176

viață, imobilizările necorporale rezultate din achiziția activelor și datorii de asigurare reprezintă valoarea prezentă a beneficiilor viitoare, adică suplimentul valorii contabile a contractului de asigurare față de valoarea justă a drepturilor și obligațiilor contractuale, redând expresia valorii viitoare a afacerii.

Cu privire la ghidul de implementare a IFRS 4, organismul internațional de normalizare contabilă (IASB), apreciază că acesta nu trebuie să devină o listă de verificare și preferă o abordare bazată pe principii, care va da o flexibilitate mai mare în ceea ce privește modul de prezentare a informațiilor în situațiile financiare ale companiilor de asigurări. În consecință, operatorii de pe piața asigurărilor „trebuie să-și dezvolte strategii de comunicare, care să satisfacă nevoile utilizatorilor externi și să reziste presiunilor de raportare competitivă”⁸

3. Armonizarea contabilă în viziunea Comisiei de Supraveghere a Asigurărilor

Deși programul de armonizare a sistemului contabil românesc, cu prevederile directivelor europene și a standardelor internaționale de contabilitate, prevedea începând din anul 2003 implementarea și aplicarea standardelor internaționale de raportare financiară (IFRS) și în domeniul asigurărilor, începând cu exercițiul financiar 2005⁹, în prezent companiile de asigurări aplică reglementările contabile conforme cu directivele europene¹⁰.

O posibilă explicație pentru această translație a procesului de armonizare din arealul IFRS-urilor către cel al directivelor europene, ar putea fi pusă pe seama necesității de îndeplinire a unor cerințe specifice procesului de integrare europeană.

Având în vedere particularitățile sectorului asigurărilor, organismul de reglementare și supraveghere (Comisia de Supraveghere a Asigurărilor), în cooperare cu alte organisme naționale cu atribuții în domeniul armonizării contabile¹¹, a aprobat aplicarea de către societățile de asigurări, a reglementărilor contabile conforme cu directivele europene¹².

Printre principalele aspecte abordate în cadrul acestor reglementări, pot fi amintite cel puțin următoarele:

- delimitarea ariei de aplicabilitate a acestora și a monedei de raportare financiară;
- elaborarea formei și conținutului situațiilor financiare anuale (bilanț, cont de profit și pierdere, situația modificărilor capitalurilor proprii, situația fluxurilor de trezorerie, politici contabile și note explicative la situațiile financiare) elaborate de către societățile de asigurări;
- stabilirea unor reguli generale și particulare de evaluare a structurilor de active și datorii recunoscute în situațiile financiare, o importanță deosebită acordându-se unor elemente specifice sectorului asigurărilor, precum plasamentele efectuate de societățile de asigurări, respectiv rezervele tehnice și provizioanele constituite de către acestea;
- prezentarea conținutului minim al raportului administratorilor asupra gestiunii economico-financiare la nivelul societăților de asigurări;

⁸ Niculae Feleagă, Liliana Malciu- Op. cit., p. 176

⁹ Ordinul MFP nr. 1827 din 22-12-2003 privind modificarea și completarea unor reglementări în domeniul contabilității, art. 6, pct. (1).

¹⁰ Ordinul CSA nr. 3129/21.12.2005 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene specifice domeniului asigurărilor.

¹¹ Direcția Reglementări Contabile din cadrul Ministerului Finanțelor Publice, Consiliul Consultativ al Contabilității, C.E.C.A.R., Comisia Națională a Valorilor Mobiliare (pentru segmentul pieței de capital)

¹² Directiva Comunităților Economice Europene 91/674/EEC din data de 19 decembrie 1991 privind situațiile financiare anuale și consolidate ale societăților de asigurare publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 374, din data de 31 decembrie 1991, cu modificările și completările ulterioare și Directiva a IV-a a Comunităților Economice Europene 78/660/EEC din data de 25 iulie 1978 privind conturile anuale ale anumitor tipuri de societăți comerciale, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 222 din data de 14 august 1978, cu modificările și completările ulterioare

- auditarea situațiilor financiare anuale ale societăților de asigurări, realizată în scopul exprimării unei opinii independente potrivit căreia, acestea sunt întocmite în conformitate cu cerințele unui referențial contabil (reglementările conforme cu directivele europene) și oferă sau nu, o imagine fidelă a poziției financiare și performanțelor financiare ale companiilor de asigurări;
- implementarea unui plan de conturi general pentru societățile de asigurări și transpunerea soldurilor conturilor din vechiul plan, existente la 31.12.2005. De menționat faptul că elaborarea unui astfel de plan general de conturi, nu face obiectul preocupărilor organismului internațional de armonizare contabilă (IASB), neregăsindu-se în standardele de raportare financiară emise de acesta.
- prezentarea normelor metodologice de utilizare a conturilor contabile de către asigurători și brokerii de asigurare.

4. Câteva concluzii

Fără îndoială, se justifică și se impun:

a) eforturi depuse de organismele naționale de profil, în scopul armonizării contabile cu prevederile directivelor europene în materie, cel puțin din rațiuni ce țin de perspectiva integrării țării noastre în spațiul comunitar.

b) o transpunere a spiritului IFRS-urilor, în mod facultativ și cu caracter experimental, la nivelul societăților de asigurări (dar nu numai), ținând cont de contextul actual, caracterizat prin eforturi susținute, îndreptate în scopul realizării convergenței contabile la nivel internațional.

c) o abordare unitară între directivele europene și IFRS-uri ar permite o îmbunătățire substanțială a calității informațiilor prezentate în situațiile financiare întocmite de către asigurători, care ar aduce avantaje nete, deopotrivă în favoarea investitorilor (oferanților de capital în sectorul investitorilor) și a asiguraților, prin prisma satisfacerii nevoilor de informare a acestora.

BIBLIOGRAFIE:

1. Standarde Internaționale de Raportare Financiară, 2005- Ed. CECCAR, București, 2005;
2. Hennie van Greuning „Standarde Internaționale de Raportare Financiară. Ghid practic”- Ed. IRECSO, București, 2005;
3. Niculae Feleagă, Liliana Malciu- „Reformă după reformă: Contabilitatea din România în fața unei noi provocări”, Ed. Economică, București, 2005;
4. Victoria Bogdan „Armonizarea contabilă internațională”, Ed. Economică, București, 2004;
5. Lucian Cernușca- „Strategii și politici contabile”, Ed. Economică, București, 2004;
6. Congresul profesiei contabile din România- „Armonizare sau Convergență în Standardele Internaționale de Contabilitate?”, Ed. CCECAR, București, 2004;
7. Academia Română- Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan” *Dicționarul explicativ al limbii române*;
8. Ordinul MFP nr. 1827 din 22-12-2003 privind modificarea și completarea unor reglementări în domeniul contabilității;
9. Ordinul CSA nr. 3129/21.12.2005 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene specifice domeniului asigurărilor.